

Nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming

Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen

Bakkerstraat en Bosplantsoen, Zevenhuizen

Bureau Biota rapportage 2023-038

Projectgegevens

Opdrachtgever: Woningcorporatie Wold & Waard

Projectomschrijving: Nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming - Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen – Bakkerstraat en Bosplantsoen, Zevenhuizen.

Hoofdaannemer: Bureau Biota
Oude Marswal 38
8015 ED Zwolle

KvK nummer: 59869984

BTW nummer: 6:230b

Contactpersoon:

Datum: 23 november 2023

Status: Definitief

Akkoord:

Projectnummer: 2023-065

Rapportnummer: 2023-038

Te citeren als:

5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e & 5.1.2e 2023. Nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming - Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen – Bakkerstraat en Bosplantsoen, Zevenhuizen. Bureau Biota rapport 2023-038. In opdracht van woningcorporatie Wold & Waard.

Samenvatting

Aanleiding

Woningcorporatie Wold & Waard is voornemens verschillende woningen in Zevenhuizen te verduurzamen of sloop en nieuwbouw te plegen. Uit een eerder uitgevoerde quickscan in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) is gebleken dat de huizen mogelijkheden bieden voor de jaarrond beschermde nesten van huismussen en/of gierzwaluwen, of dat er mogelijkheden lijken te bestaan dat vleermuizen er een vaste rust- of verblijfplaats hebben.

Om vast te stellen of dit werkelijk het geval is, dient nader onderzoek plaats te vinden. Dit nader onderzoek is in 2023 uitgevoerd en het voorliggende rapport doet verslag van de bevindingen van dit onderzoek.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de werkelijke potenties van de aangewezen woningen voor gebruik door soorten beschermd onder de Wnb en het bepalen van de effecten van de voorgenomen plannen op beschermde natuurwaarden ter plaatse en op de directe omgeving.

Het onderzoek brengt in beeld:

- of jaarrond beschermde nesten van huismussen aanwezig zijn;
- of jaarrond beschermde nesten van gierzwaluwen aanwezig zijn;
- of er sprake is van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen;
- of met de voorgenomen ingreep verbodsbepalingen uit de Wnb, onderdeel Soortenbescherming, worden overtreden;
- of er mogelijkheden zijn om eventuele overtredingen te vermijden;
- hoe te handelen om te voldoen aan de in de Wnb genoemde zorgplicht;
- of er noodzaak is tot het aanvragen van een ontheffing van de Wnb.

Conclusies

Tijdens het veldonderzoek werden meerdere verblijfplaatsen van beschermde soorten aangetroffen in de panden die gerenoveerd en/of gesloopt moeten worden. Deze verblijfplaatsen zullen bij de renovatie verloren gaan. Voor dit voornemen is daarom het aanvragen van een ontheffing van de Wnb noodzakelijk.

Vervolgstappen en aanbeveling

Voor dit project geldt dat verblijfplaatsen van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen verloren zullen gaan door de geplande werkzaamheden. Hiermee worden verschillende verbodsbepalingen van de Wnb overtreden. Voor de vleermuizen betreft dit Artikel 3.5 van de Wnb, voor de vogels gaat het om Artikel 3.1 van de Wnb. Dit betekent dat voor de uitvoering van de werkzaamheden een ontheffing van de Wnb moet worden aangevraagd.

Voor de aanvraag van een ontheffing dient een activiteitenplan te worden opgesteld. Hierin dienen onder andere een effectenanalyse met maatregelen, een belangenafweging en een alternatieven afweging te worden opgenomen. Belangrijk hierbij is ook een goede onderbouwing/uitwerking van de mitigerende maatregelen.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
2.	Doel van het onderzoek	1
3.	Wettelijk kader.....	1
3.1.	Soortbescherming	2
3.2.	Gebiedsbescherming.....	3
3.3.	Houtopstanden	5
4.	Omschrijving onderzoeksterrein en voorgenomen plannen	6
4.1.	Voorgenomen plannen.....	6
4.2.	Beschrijving onderzoeklocaties.....	6
5.	Methode	7
5.1.	Huismussen.....	7
5.2.	Gierzwaluw	7
5.3.	Vleermuizen	8
6.	Bevindingen uit het onderzoek	8
6.1.	Huismussen.....	8
6.2.	Gierzwaluwen	Error! Bookmark not defined.
6.3.	Overige gebouwgebonden broedvogels.....	10
6.4.	Vleermuizen	11
6.5.	Samenvatting aangetroffen verblijfplaatsen	12
7.	Staat van instandhouding betrokken soorten	13
7.1.	Huismus.....	13
7.2.	Gierzwaluw	14
7.3.	Gewone dwergvleermuis	15
7.4.	Ruige dwergvleermuis	15
7.5.	Laatvlieger	15
8.	Beoordeling te verwachten effecten	16
8.1.	Huismussen.....	16
8.2.	Gierzwaluwen	16
8.3.	Vleermuizen	16
9.	Conclusie.....	17
10.	Vervolg stappen en aanbevelingen.....	18
10.1.	Huismussen.....	18
10.2.	Gierzwaluwen	18
10.3.	Vleermuizen	19
11.	Geraadpleegde bronnen.....	20
Bijlage 1	Toelichting bepalingen Wet natuurbescherming.....	21

1. Inleiding

Op aanvraag van 5.1.2e en 5.1.2e doen wij hierbij verslag van het nader onderzoek naar het voorkomen van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in verscheidene woningen van woningcorporatie Wold & Waard. Dit onderzoek werd uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) en vond plaats op diverse adressen in Zevenhuizen.

Woningcorporatie Wold & Waard is voornemens verschillende woningen in Zevenhuizen te renoveren of te slopen en vervolgens nieuwbouw te plegen op dezelfde locatie. Uit een eerder uitgevoerde quickscan in het kader van de Wnb is gebleken dat de huizen mogelijkheden bieden voor de jaarrond beschermde nesten van huismussen en/of gierzwaluwen, of dat hier mogelijkheden lijken te bestaan dat vleermuizen een vaste rust- of verblijfplaats hebben (Verloop *et al.* 2023; 5.1.2e). Om vast te stellen of dit werkelijk het geval is, dient nader onderzoek plaats te vinden. Dit nader onderzoek is in 2023 uitgevoerd en het voorliggende rapport doet verslag van de bevindingen van dit onderzoek.

2. Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de potenties van de aangewezen woningen voor gebruik door soorten beschermd onder de Wnb en het bepalen van de effecten van de voorgenomen plannen op beschermde natuurwaarden ter plaatse en op de directe omgeving.

Het onderzoek brengt in beeld:

- of jaarrond beschermde nesten van huismussen aanwezig zijn;
- of jaarrond beschermde nesten van gierzwaluwen aanwezig zijn;
- of er sprake is van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen;
- of met de voorgenomen ingreep verbodsbepalingen uit de Wnb, onderdeel Soortenbescherming, worden overtreden;
- of er mogelijkheden zijn om eventuele overtredingen te vermijden;
- hoe te handelen om te voldoen aan de in de Wnb vernoemde zorgplicht;
- of er noodzaak is tot het aanvragen van een ontheffing van de Wnb.

3. Wettelijk kader

Let op: ten tijde van het opleveren van dit rapport is de Wet natuurbescherming nog van kracht, maar deze zal per 1 januari 2024 overgaan in de Omgevingswet.

De Wet natuurbescherming vervangt sinds 1 januari 2017 drie wetten: de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet (NB-wet) en de Boswet. Het doel van het instellen van deze nieuwe wet was driedelig: het beschermen van de biodiversiteit, decentralisatie van natuurbescherming en vereenvoudiging van de regels. Waar vroeger de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland bevoegd gezag was, liggen de verantwoordelijkheden aangaande de Wet natuurbescherming tegenwoordig grotendeels bij de provincies.

De Wet natuurbescherming ziet toe op:

- Het beschermen en ontwikkelen van natuur en het behoud en herstel van de biodiversiteit;
- Het beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies;
- Het borgen van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biodiversiteit en hun cultuurhistorische betekenis.

Zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming zijn nu in de Wet natuurbescherming geregeld (zie ook Bijlage 1). Ook vertelt de nieuwe wet ons hoe we dienen om te gaan met houtopstanden. *Soortenbescherming* werd voorheen geregeld in de Flora- en faunawet, *gebiedsbescherming* in de Natuurbeschermingswet en het onderdeel *houtopstanden* in de Boswet. Hieronder lichten we elk van de drie onderdelen van de nieuwe Wet natuurbescherming kort toe.

3.1. Soortbescherming

Binnen dit onderdeel van de wet is de bescherming van in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren vastgelegd. Doel van dit onderdeel is dus de instandhouding van deze wilde planten en dieren. Naast de algemene zorgplicht voor alle in het wild levende planten en dieren in Nederland (artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming, zie ook Bijlage 1) geldt voor een aantal soorten een aanvullend beschermingsregime. De soorten met een aanvullend beschermingsregime zijn te verdelen in drie groepen:

- Artikel 3.1 Vogels (Europese Vogelrichtlijn);
- Artikel 3.5 Overige strikt beschermde soorten (Europese Habitatrichtlijn, Verdragen Bern/Bonn);
- Artikel 3.10 Nationaal beschermde soorten (waaronder Rode Lijst-soorten).

Bijlage 1 gaat nog wat dieper in op het bovenstaande.

Vogels

Voor wat betreft de vogels is in deze wet bepaald dat alle broedende vogels, hun eieren, de vast rust- en verblijfplaatsen en de functionele omgeving daarvan zijn beschermd. Alle vogelsoorten zijn onderscheiden in vijf categorieën:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats;
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar;
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar;
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen;
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Voor het verstoren van broedende vogels wordt geen ontheffing verleend. Voor het verstoren van broedgevallen en/of het aantasten van jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen, geldt een zware toets (vergelijkbaar met toetsing van Habitatrichtlijnsoorten).

Habitatrichtlijn/Verdrag van Bern/Verdrag van Bonn

Voor de planten- en diersoorten vernoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn¹, bijlage I of II bij het Verdrag van Bern² of bijlage I bij het Verdrag van Bonn³ geldt dus een aanvullend beschermingsregime. Voor deze soorten geldt dat alleen een ontheffing verleend kan worden wanneer geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten, geen andere bevredigende oplossing voor en geplande ingreep voorhanden is en sprake is van een in of bij wet genoemd belang.

Nationaal beschermde soorten

Bijlage 1 onderdeel a van artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming geeft een overzicht van de diersoorten die we op nationaal niveau dienen te beschermen (zie ook Bijlage 1 van dit rapport). Bijlage 1 onderdeel b van artikel 3.10 van bovengenoemde wet doet hetzelfde, maar dan voor de beschermde plantensoorten (zie ook Bijlage 1 van dit rapport). De diersoorten uit deze bijlage mogen niet opzettelijk gedood of gevangen worden. Voor de plantensoorten uit de genoemde bijlage geldt dat ze in hun natuurlijke verspreidingsgebied niet opzettelijk mogen worden geplukt, verzameld, afgesneden, ontworteld of vernield.

Voor de 'andere soorten' uit de Wnb geldt dat een ontheffing nodig is bij ruimtelijke ingrepen met naar verwachting negatieve effecten op de genoemde soorten. Een uitzondering hierop is een situatie waarbij gebruik wordt gemaakt van een goedgekeurde gedragscode. Gedragscodes kunnen worden opgesteld door initiatiefnemers en beschrijven welke handelingen ze uitvoeren en hoe hierbij de beschermde soorten zo veel mogelijk worden ontzien. Het Rijk en de provincies zijn samen verantwoordelijk voor gedragscodes⁴. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) keurt gedragscodes goed en de provincies zorgen ervoor dat de regels worden nageleefd. De provincies worden daarom ook betrokken bij de goedkeuring van een gedragscode. De ontheffing blijft alleen van kracht als ook aantoonbaar volgens de gestelde gedragscode wordt gewerkt.

Voor de nationaal beschermde soorten hebben de provincies in het kader van beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkelingen de bevoegdheid om via een provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten. Provincie Groningen doet dit voor de volgende soorten:

Amfibieën	Zoogdieren	Zoogdieren (vervolg)	Zoogdieren (vervolg)
bruine kikker	aardmuis	huisspitsmuis	veldmuis
gewone pad	bosmuis	konijn	vos
kleine watersalamander	dwergmuis	ondergrondse woelmuis	wezel
meerkikker	dwerfspitsmuis	ree	woelrat
middelste groene kikker/bastaardkikker	egel	rosse woelmuis	
	gewone bosspitsmuis	tweekleurige bosspitsmuis	

3.2. Gebiedsbescherming

Natura 2000

Het tweede onderdeel binnen de Wet natuurbescherming gaat in op de gebiedsbescherming. In dit deel zijn de bepalingen uit de richtlijnen van de Europese Unie (Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn) voor wat betreft de bescherming van gebieden vertaald naar het nationaal recht. Dit onderdeel regelt dus de bescherming van Natura 2000 gebieden. De bescherming van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) valt hierbuiten, maar we komen hier later in het rapport nog wel even op terug.

In ons land hebben we ruim 160 gebieden die vallen onder Natura 2000. Voor elk van deze gebieden zijn instandhoudingsdoelen voor zowel soorten als vegetatietypen opgesteld. Nadelige gevolgen van initiatieven op deze instandhoudingsdoelen dienen vermeden te worden of zo veel mogelijk beperkt te worden. Om projecten in of nabij deze beschermde gebieden uit te kunnen voeren is dus in sommige gevallen een vergunning vereist.

¹ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/habitatrichtlijn>

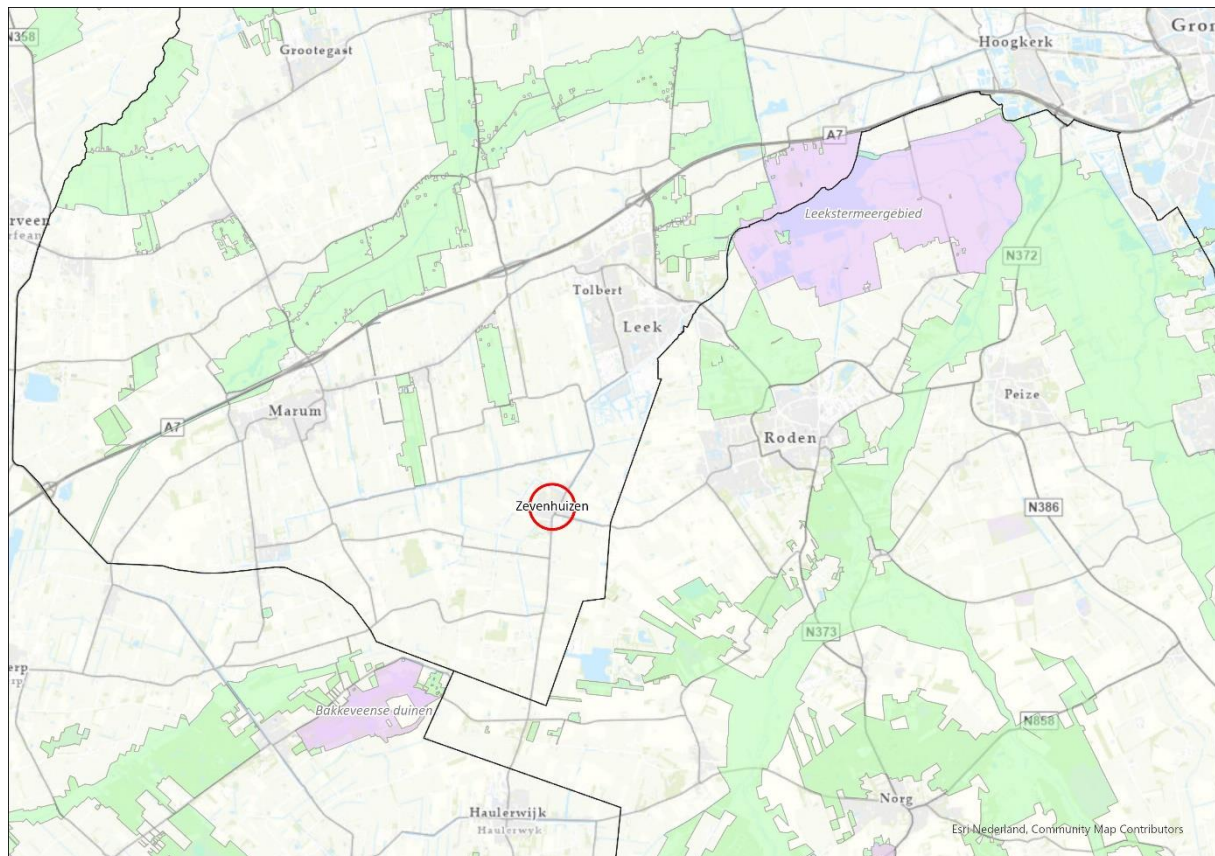
² <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/bern-conventie>

³ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/bonn-conventie>

⁴ <https://mijn.rvo.nl/overzicht-gedragscodes>

Via de website van het Ministerie van Economische Zaken⁵ is te verifiëren of een plangebied in de buurt van een beschermd natuurgebied ligt. Hiervoor kan een kaart worden aangeroepen waarop aangegeven staat waar zich Natura 2000-terreinen, wetlands of nationale parken bevinden. De meest nabijgelegen Natura 2000-gebieden zijn de *Bakkeveense Duinen* op circa 5 kilometer afstand (ten zuiden van Marum, Figuur 1) en het *Leekstermeergebied* op circa 5,5 kilometer afstand (gelegen tussen Leek en Groningen, Figuur 1).

Figuur 1 Ligging van de Zevenhuizen (rode cirkels) ten opzichte van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden, de Bakkeveense duinen en het Leekstermeergebied (paars gearceerd) en het Natuurnetwerk Nederland (groen gearceerd). Bron ondergrond: Esri Nederland.

Natuurnetwerk Nederland

Naast de gebieden die binnen de Wet natuurbescherming al beschermd worden, hebben we in Nederland ook nog te maken met een Natuurnetwerk Nederland (NNN)⁶. Dit is het Nederlandse netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Met het netwerk beoogt men natuurgebieden beter met elkaar en met het omringende agrarisch gebied te verbinden. Bescherming van het NNN vindt plaats vanuit de provinciale Verordening Ruimte (inclusief de omgevingsplannen) en de landelijke Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Het ruimtelijke beleid voor het netwerk is gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de 'wezenlijke kenmerken en waarden' (denk aan natuurdoelen, natuurkwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, waterhuishouding, bodem-, lucht- en waterkwaliteit, rust, stilte, donkerte, landschapsstructuur, beleevingswaarde etc.). Op deze gebieden is volgens de Nota Ruimte het 'nee-tenzij'-principe van kracht. Plannen/projecten worden allemaal volgens dit principe getoetst. In sommige provincies heeft het NNN-beleid externe werking en in sommige provincies niet. Als het NNN-beleid in een provincie externe werking heeft, betekent dit, dat het beleid ook voor initiatieven rondom het natuurgebied geldt die invloed hebben op het natuurgebied. Als

⁵ <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek2.aspx>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurnetwerk-nederland>

het NNN-beleid geen externe werking heeft, is dit beleid alleen van toepassing op activiteiten die worden verricht binnen het netwerk. Voor Groningen geldt dat het NNN-beleid geen externe werking heeft. De ligging van de onderzochte dorpen ten opzichte van het Natuurnetwerk is afgebeeld in Figuur 1.

Voorafgaand aan het nader onderzoek is reeds vastgesteld dat de voorgenomen werkzaamheden naar verwachting geen nadelige effecten hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van omliggende beschermde natuurgebieden. Het onderdeel Gebiedsbescherming komt daardoor verder in dit rapport niet meer terug.

3.3. Houtopstanden

In dit onderdeel van de Wet natuurbescherming is de bescherming van houtopstanden buiten de bebouwde kom geregeld. Voor de volledigheid wordt hier nog wel aangegeven hoe met dit onderdeel wordt omgegaan, echter zullen bij de voorgenomen plannen van Wold & Waard in de genoemde dorpen geen zaken spelen die te maken hebben met dit onderdeel van de Wet natuurbescherming.

Het voornaamste doel hiervan is het in stand houden van het areaal bossen en beplantingen in Nederland. Elke Nederlandse provincie heeft verordeningen vastgesteld waarin is geregeld hoe een kapmelding moet worden ingediend, waaraan herbeplanting moet voldoen en wanneer ontheffing van de herbeplantingsplicht kan worden verleend. Daarmee wordt de functie van bossen en beplantingen gegarandeerd als habitat voor dieren en planten, als recreatiegebied en als 'groene long' voor ons dichtbevolkte land. Voordat een houtopstand die onder de bovengenoemde wet valt, geveld kan worden, moet volgens de wet een kapmelding worden gedaan bij de provincie. De provincie Groningen heeft hierover het volgende vastgelegd:

Als u buiten de bebouwde kom bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend (houtopstand) wilt kappen en het gaat om een oppervlakte van minimaal 10 are of een bomenrij van meer dan 20 bomen, bent u verplicht dit te melden via een kapmelding. Voor fruit-, tuin-, erf- of kerstbomen is geen kapmelding nodig. Meer uitzonderingen zijn te vinden in art. 4.1 Wet natuurbescherming.

Ook wanneer een houtopstand ernstig beschadigd raakt of verdwijnt, bijvoorbeeld door vee, het onrechtmatig vellen door een derde, door ziekte of storm, moet u een kapmelding doen. Bovendien moet u opnieuw beplanten (herplantplicht). De provincie kan als het nodig is een kapverbod opleggen om bijzondere natuur- of landschapswaarden te beschermen.

Voorwaarden

Binnen één jaar na de kap melding moet de kap worden uitgevoerd. Wordt er niet gekapt? Dan moet u opnieuw een kapmelding doen.

Als u bomen mag kappen, dan moet u meestal dezelfde grond herbeplanten. Dit doet u op een bosbouwkundig verantwoorde manier; binnen 3 jaar na het kappen van de houtopstand en volgens de wet- en regelgeving.

Voor meer info over het kappen van bomen in de provincie Groningen klik [hier](#).

Soms is ook een kapvergunning nodig, naast de kapmelding voor de Wet natuurbescherming. De gemeente geeft kapvergunningen af. Voordat men gaat kappen is het raadzaam om bij de gemeente na te vragen of een kapvergunning is vereist. Als dat zo is, moet deze apart worden aangevraagd. In het bomenbeleidsplan van de gemeente ligt vast voor welke bomen deze vergunning nodig is.

Voor de rest van dit rapport laten we dit onderdeel buiten beschouwing, omdat binnen het plangebied geen bomen zullen worden gekapt.

4. Omschrijving onderzoeksterrein en voorgenomen plannen

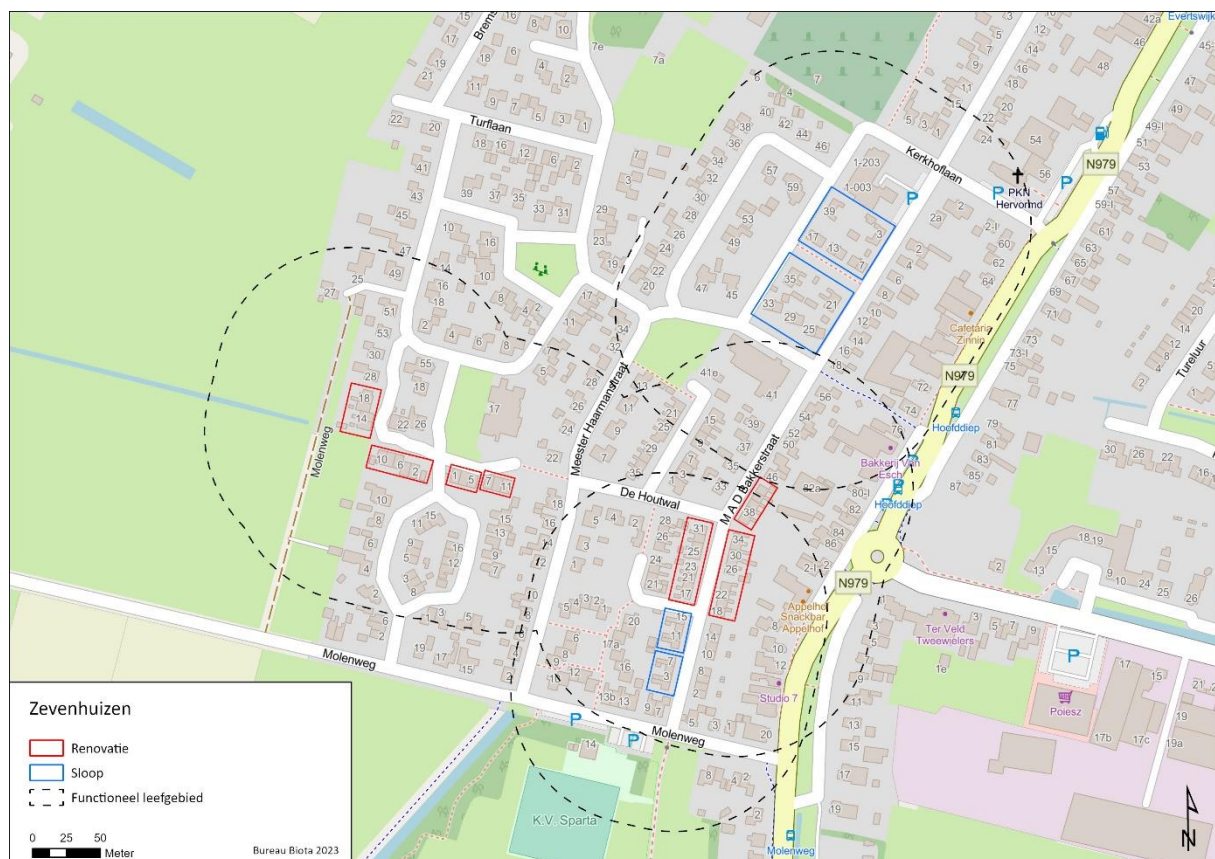
4.1. Voorgenomen plannen

Woningcorporatie Wold & Waard is voornemens om verschillende woningen in Zevenhuizen te renoveren of te slopen en nieuwbouw te plegen.

4.2. Beschrijving onderzoeklocaties

Dit onderzoek vond plaats in Zevenhuizen gelegen in de provincie Groningen en betrof meerdere woningen aan De Venen, het Bosplantsoen en de M.A.D. Bakkerstraat (Figuur 2). Hieronder volgt een korte beschrijving van de locatie en de soortgroepen die zijn onderzocht, zie ook de eerder uitgevoerde quickscan (Verloop *et al.* 2023;

5.1.2e

Figuur 2 Ligging van de te onderzoeken woningblokken. Bron ondergrond: ESRI Nederland.

De onderzochte woningen in Zevenhuizen staan op de volgende locatie (Figuur 2):

- De Veenen 1 – 11 en 2 – 18;
- Bosplantsoen 3 – 41;
- M.A.D. Bakkerstraat 1 – 15, 17 – 31 en 18 – 44.

Bovenstaande woningen zijn onderzocht op de aanwezigheid en verblijfplaatsen van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen.

De woningen aan De Veenen zijn “scheve” woningen. De huizen hebben twee woonlagen met een puntdak. Aan de voorkant van de woning loopt het pannendak door tot aan de eerste verdieping. Terwijl het dak aan de achterkant loopt tot aan de tweede verdieping. Iedere woning heeft een stenen schoorsteen met daarnaast een kunststof schoorsteenpijpje.

Aan de Bosplantsoen staan verschillende typen woningen. De huizen met nummers 7 – 17 en 23 – 33 zijn lage seniorenwoningen. Deze woningen hebben een woonlaag op de begane grond en een puntdak met belegd met dakpannen zonder overstek. Per woning is op het dak een stenen schoorsteen te vinden en een kunststof schoorsteenpijpje. Aan de voorkant van deze woningen ligt een grasstrook en de achtertuinen zijn door de bewoners ingericht.

De overige adressen zijn eengezinswoningen bestaande uit twee woonlagen. Ook hier zit een puntig pannendak met overstek op met per woningen een stenen schoorsteen. Zowel voor- als achtertuin zijn, in meer of mindere mate, met beplanting ingericht door de bewoners.

5. Methode

In dit rapport wordt verslag gedaan van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van (vaste rust- of verblijfplaatsen van) huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Voor ieder van deze groepen is een soortspecifieke werkwijze gehanteerd, welke hieronder wordt besproken.

5.1. Huismussen

Voor het onderzoek naar huismussen is gewerkt volgens het [Kennisdokument Huismus](#) van BIJ12. Dit betekent dat in de periode tussen 1 april en 15 mei twee veldbezoeken plaatsvonden in en rondom het plangebied. Tussen de opvolgende veldbezoeken per adres lag een minimale periode van tien dagen. Tijdens de veldbezoeken werd nestindicerend gedrag genoteerd en werd in een straal van 100 meter het functionele leefgebied van de huismus in kaart gebracht. Hierbij moet worden gedacht aan de aanwezigheid van plekken met water (drinken en baden), zand (baden), beschutting (vluchten en slapen) en voedsel. De waarnemingen zijn zo nauwkeurig mogelijk (huisnummers) genoteerd op veldkaarten. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden onder gunstige omstandigheden vanaf twee uur na zonsopkomst tot begin van de middag (Bijlage 2).

5.2. Gierzwaluw

Voor het onderzoek naar gierzwaluwen is gewerkt volgens het [Kennisdokument Gierzwaluw](#) van BIJ12. Dit betekent dat in de periode tussen 15 mei en 15 juli drie veldbezoeken plaatsvonden in het plangebied (Bijlage 2). Tussen deze bezoeken lag een minimale periode van tien dagen. Tijdens deze bezoeken werd nestindicerend gedrag genoteerd met een zo groot mogelijke nauwkeurigheid (huisnummer). De veldbezoeken hebben plaatsgevonden onder zo gunstig mogelijke omstandigheden gedurende de laatste twee uur voor zonsondergang tot iets na zonsondergang. Het kennisdocument geeft de periode van twee uur voor zonsondergang aan, maar de praktijk leert dat gierzwaluwen juist wat later beginnen met het invliegen. Bureau Biota blijft daarom doorgaans wat langer (tot na zonsondergang) ter plaatse en gaat door tot er geen gierzwaluwen meer rondvliegen.

5.3. Vleermuizen

Voor het onderzoek naar vleermuizen is gewerkt volgens het [Vleermuisprotocol 2021](#). Voor een onderzoek naar vleermuizen wordt gedurende een heel jaar in kaart gebracht of de woningen worden gebruikt als verblijfplaats. Vleermuizen maken per periode in het jaar gebruik van verschillende plekken, waarbij iedere locatie voor een specifieke functie in gebruik is. De verschillende functies zijn:

- Winterverblijf (globaal oktober - maart);
- Kraamverblijf (globaal half mei – half juli);
- Zomerverblijf (globaal half april – half augustus);
- Paarverblijf en/of zwermplaats (globaal half augustus – begin oktober).

Om hierin duidelijkheid te krijgen, moeten minimaal vijf bezoeken aan het plangebied/deelgebied worden gebracht. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden zowel in de ochtend (vanaf twee uur voor zonsopkomst) als in de avond (tot twee uur na zonsondergang) en onder gunstige weersomstandigheden. Bijlage 2 geeft daarom een overzicht wanneer welke bezoeken zijn afgelegd voor het nader onderzoek aan vleermuizen. Daarbij is ook aangegeven met welk doel het bezoek werd afgelegd.

6. Bevindingen uit het onderzoek

6.1. Huismussen

Het veldonderzoek voor de huismussen is uitgevoerd op 19 april en 4 mei 2023. Tijdens deze veldbezoeken werden verspreid over het onderzoeksgebied huismussen aangetroffen. Aan de noordkant van het plangebied rond de Bosplantsoen zijn enkel in de eengezinswoningen huismussen aangetroffen. Het betreft hier 11 nesten (Figuur 3).

Aan de zuidkant van het plangebied zit een grote populatie (circa 90 nesten) huismussen rond de Houtwal en de M.A.D. Bakkerstraat. In de woningen die op de planning staan om gesloopt te worden (M.A.D. Bakkerstraat 1 - 15) zijn 9 nesten van huismussen aangetroffen en in de woningen die enkel worden gerenoveerd zijn 42 nesten (Figuur 3).

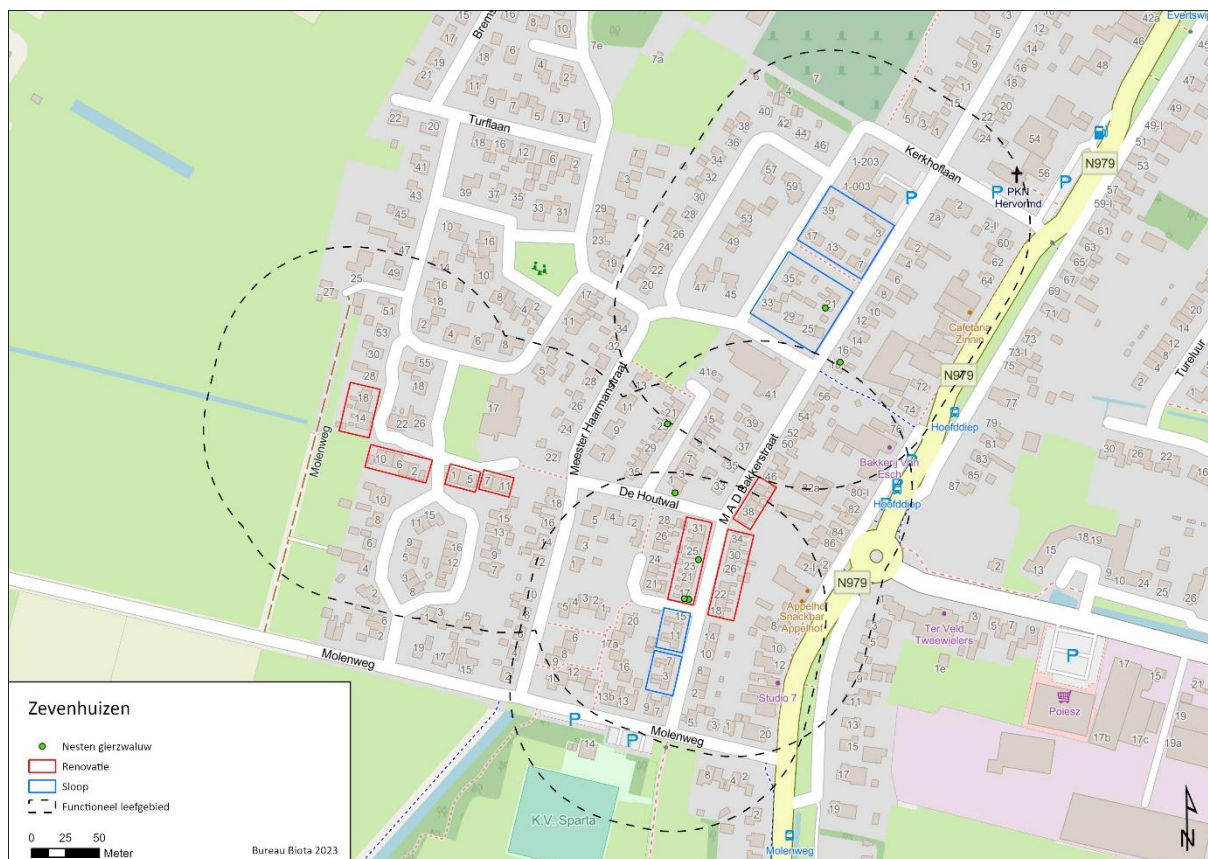
Aan de westkant bij De Veenen werden slechts 2 nesten van huismussen aangetroffen buiten de woningen die gerenoveerd gaan worden (Figuur 3).

6.2. Gierzwaluwen

De veldbezoek voor de gierzwaluwen vonden plaats in de avonden van 23 april, 13 juni en 4 juli 2023. Tijdens deze bezoeken werden in totaal 7 nesten aangetroffen, waarvan slechts 1 nest in een van de woningen die gaan worden gesloopt en 3 in de te renoveren woningen (Figuur 4).

Figuur 3 Nesten van huismussen aangetroffen bij de onderzochte woningen in Zevenhuizen.

Figuur 4 Nesten van gierzwaluwen aangetroffen bij de onderzochte woningen in Zevenhuizen.

6.3. Overige gebouwgebonden broedvogels

Van overige gebouwgebonden broedvogels zoals spreeuwen, kauwen en huiszwaluwen werden nesten van spreeuwen aangetroffen (Figuur 5). Aan de noordkant van het plangebied werden 9 nesten aangetroffen in de woningen die gaan worden gesloopt.

In de woningen aan de zuidkant van het plangebied (M.A.D. Bakkerstraat) zijn 2 nesten van spreeuwen aangetroffen in woningen die gerenoveerd gaan worden. Ook aan de westkant bij De Veenen werden 3 nesten aangetroffen (Figuur 5). Hier zaten de nesten onder opstaande pannen naast de schoorsteenpijpjes.

De typische locaties voor deze nesten zijn op de hoeken van de daken bij de dakgoot onder de pannen en in open ventilatiepannen. Later in het seizoen, wanneer de spreeuwen al zijn uitgebroed, kunnen deze plekken worden overgenomen door gierzwaluwen. Nesten van spreeuwen zijn niet jaarrond beschermd, maar geven wel een indicatie voor nestgelegenheden.

Figuur 5 Nesten van overige gebouwgebonden broedvogels aangetroffen bij de onderzochte woningen in Zevenhuizen.

6.4. Vleermuizen

Tijdens de veldbezoeken (Tabel 1) voor vleermuizen in Zevenhuizen werden 4 soorten aangetroffen, namelijk gewone en ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger. Rosse vleermuis passeerde enkele malen het plangebied, vermoedelijk op weg naar foerageergebieden. Het gebied werd ook door verschillende gewone dwergvleermuizen gepasseerd.

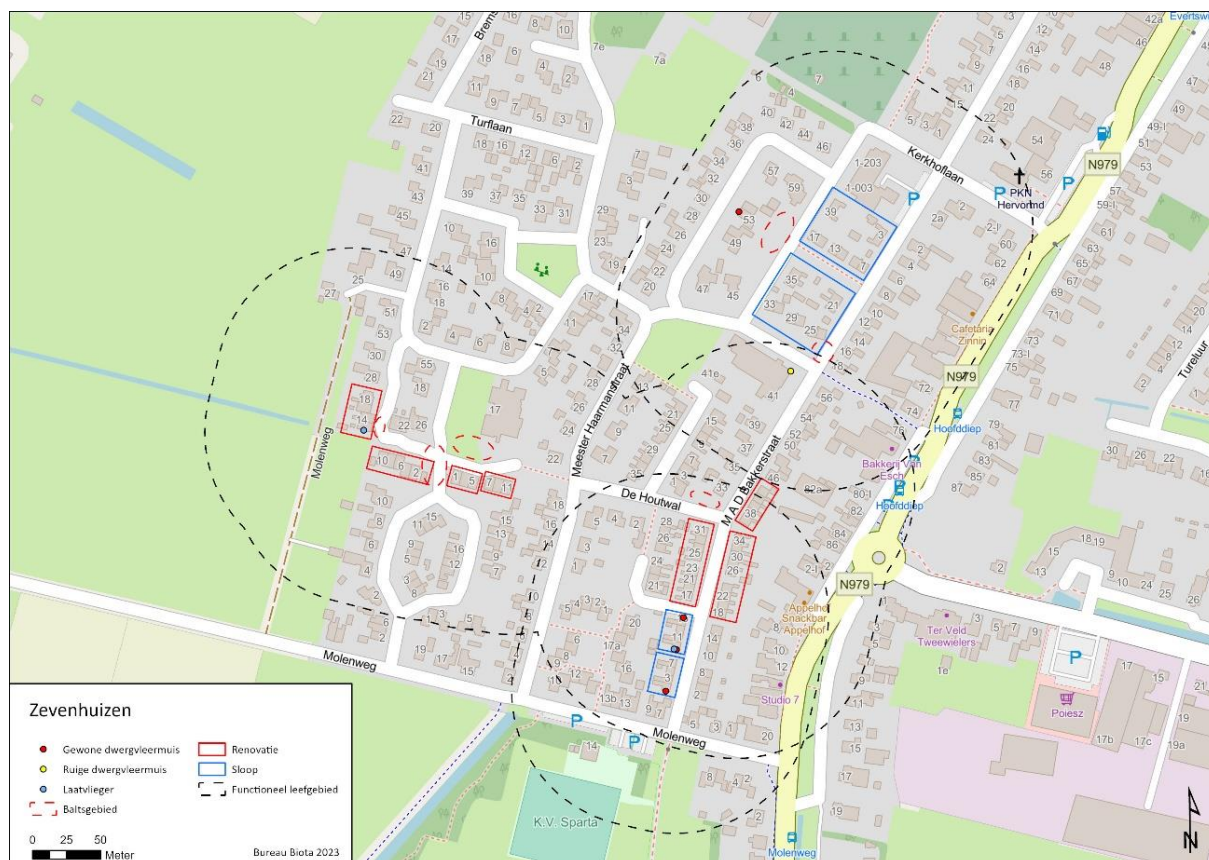
Uiteindelijk werden in totaal 8 (vermoedelijke) verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Hiervan zitten 4 verblijven aan de zuidkant van het plangebied (M.A.D. Bakkerstraat) in woningen die op de planning staan om te worden gesloopt. Het betreft 3 zomerverblijven van de gewone dwergvleermuis en 1 zomerverblijf van laatvlieger (Figuur 6).

Aan de noordkant van het plangebied, rond de Bosplantsoen, werden wel 2 baltsplekken aangetroffen van de gewone dwergvleermuis en een verblijf in Bosplantsoen nr. 53. Deze laatste woning behoort niet tot de sloopwoningen. Ook in het schoolpand van CBS De Delta werd een paarverblijf van de ruige dwergvleermuis aangetroffen (Figuur 6).

Rond de woningen aan De Veenen (westkant plangebied) werd een verblijf van een laatvlieger aangetroffen en verschillende locaties waar balts werd waargenomen. Aan De Veenen ^{5.1.2e} werd een aantal keer door een gewone dwergvleermuis aangetikt, maar deze vloog vervolgens weg en is niet weer teruggekeerd. Hiermee kan een mogelijke verblijfplaats niet worden uitgesloten (Figuur 7).

Tabel 1 Data van de afgelegde veldbezoeken in Zevenhuizen.

Datum	Type veldbezoek
22-5-2023 en 23-5-2023	Kraam-Zomerperiode
8-6-2023 en 21-6-2023	Kraam-/Zomerperiode
27-6-2023 en 28-6-2023	Zomerperiode
24-8-2023 en 28-8-2023	Zomer- /Paarperiode
30-8-2023 en 12-9-2023	Paarperiode

Figuur 6 Verblijfplaatsen van vleermuizen bij de onderzochte woningen in Zevenhuizen.

6.5. Samenvatting aangetroffen verblijfplaatsen

In de vorige paragrafen is in beeld gebracht wat de bevindingen van het nader onderzoek waren. Om over te gaan naar het inschatten van de effecten van de voorgenomen werkzaamheden is een samenvatting van alle verblijfplaatsen binnen het aangewezen plangebied een goed uitgangspunt (Tabel 2). In deze tabel is te zien welk deel van de aangetroffen verblijfplaatsen door de geplande werkzaamheden (tijdelijk) komt te vervallen binnen een straal van 100 meter vanaf de te renoveren woningen.

Voor de vleermuizen is hier geen specifiek aantal voor te noemen, aangezien het onderzoek zich puur heeft gericht op de te renoveren en te slopen woningen. Wel werden tijdens de veldbezoeken meerdere foeragerende vleermuizen waargenomen, wat aangeeft dat in de omgeving meerdere verblijfplaatsen aanwezig zijn. In Tabel 3 is uitgewerkt welke functie de verblijfplaatsen bekleden en voor welke soort.

Tabel 2 Alle vaste rust- of verblijfplaatsen aangetroffen tijdens het nader onderzoek gierzwaluwen, huismussen en vleermuizen. Voor de huismussen en gierzwaluwen worden twee getallen weergegeven. Het gaat hierbij om nesten in de woningen waar werkzaamheden gaan plaatsvinden en tussen haakjes het totale aantal nesten binnen een straal van 100 m vanaf de te renoveren woningen.

Nesten huismussen	Nesten gierzwaluwen	Verblijven vleermuizen
63 (105)	4 (7)	6 (8)

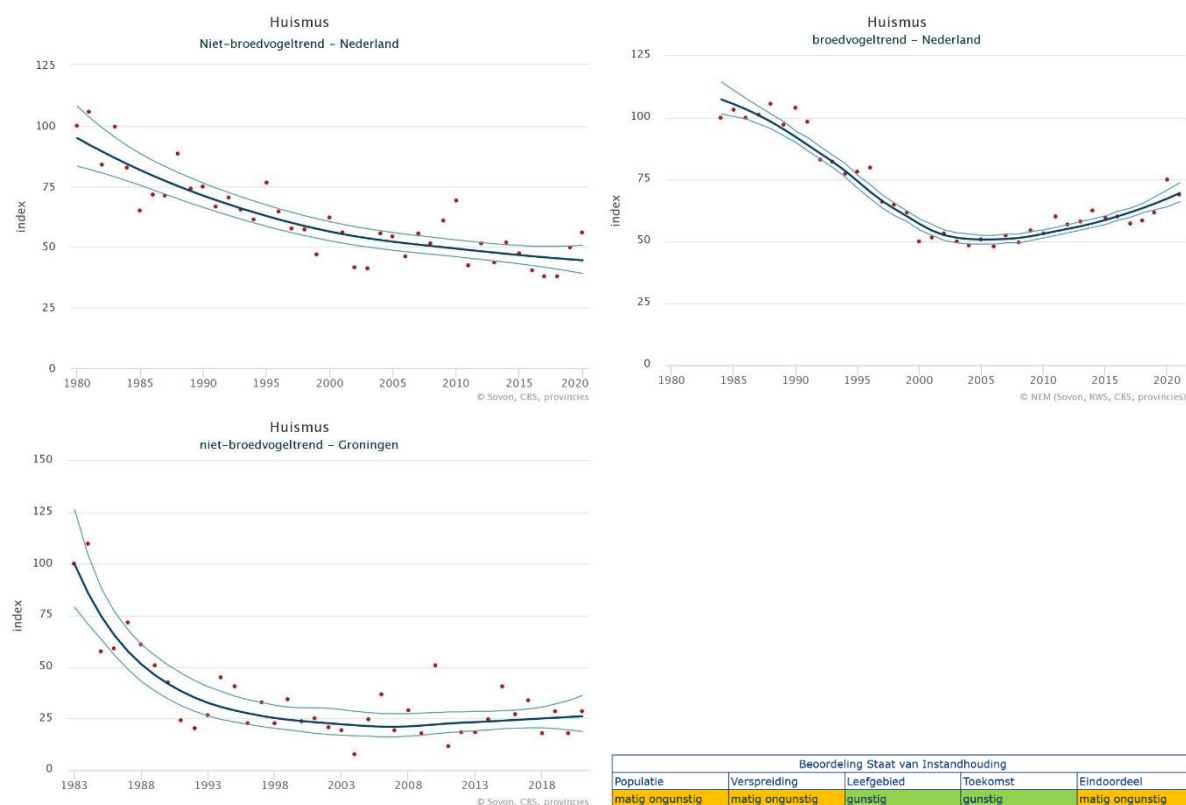
Tabel 3 Overzicht van alle aangetroffen vleermuisverblijven binnen de diverse plangebieden.

Soort	Type verblijf (+ aantal)	Aantal dieren
Gewone dwergvleermuis	Zomerverblijf (4)	1 – 2
Laatvlieger	Zomerverblijf (2)	1 – 2

7. Staat van instandhouding betrokken soorten

7.1. Huismus

De landelijke staat van instandhouding voor broedende huismussen is matig ongunstig ([SOVON](#)). Sinds 1950 is de soort landelijk met 60% afgenomen als broedvogel, vandaar dat sprake is van een negatieve trend (Figuur 7). De laatste 12 jaar is er echter geen dalende of stijgende trend waarneembaar. Dit geldt voor Nederland als geheel, maar ook voor de provincie Groningen. De huismus vindt in Nederland vooral geschikt leefgebied in oudere stadswijken en op het platteland rondom boerderijen. De soort is sterk afhankelijk van toegankelijke pannendaken, waar het nesten onder maakt. Door de grootschalige renovatie van huizen waarbij daken worden geïsoleerd en veranderingen in dakbedekking nemen de mogelijkheden voor nestplaatsen af. Ook rommelige hoekjes en kruidenrijke terreinen zijn tegenwoordig steeds minder te vinden. De laatste 10 jaar is er echter geen significante afname meer te zien ([SOVON](#)).

Figuur 7 Trend van het aantal huismussen in Nederland (boven: Nederland, onder: Groningen) en de gunstige staat van instandhouding (rechtsonder). Bron: [SOVON](#).

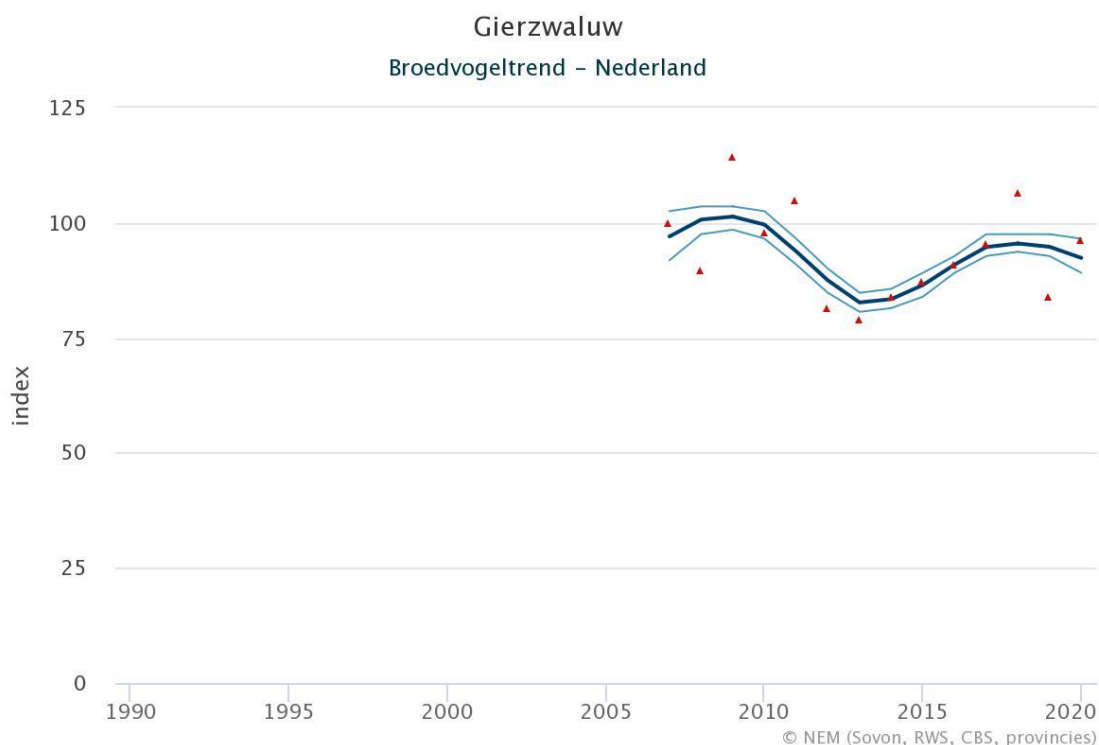

7.2. Gierzwaluw

De landelijke staat van instandhouding voor de gierzwaluw als broedvogel is gunstig en voor de niet-broedvogels is deze onbekend ([SOVON](#)). Echter de trend van aantallen gierzwaluwen zoals weergegeven in de recentelijk uitgegeven vogelatlas (SOVON, 2019) laat de laatste 10 jaar een significante afname zien (Figuur 88).

De gierzwaluw is van oorsprong een rotsbroeder, maar in Nederland is de soort een ultieme stadsvogel. De soort broed in spleten en nissen, zoals onder dakpannen, van woningen en in kerktorens. Het tellen van broedende gierzwaluwen is echter vrij lastig, omdat ook altijd een grote groep niet-broedende vogels (vaak jongere vogels) rond de broedplaatsen vliegt op zoek naar een eigen nestplaats. Grote groepen worden makkelijk opgemerkt, maar kleinere groepen of losse individuen worden vaak gemist, helemaal tijdens het in- of uitvliegen. De voortschrijdende renovatie van oude woningen, waarbij daken worden geïsoleerd en/of andere dakbedekking wordt aangebracht, maakt het voor de gierzwaluwen moeilijk om nieuwe nestgelegenheden te vinden.

Avifauna Groningen meldt dat de trend van de gierzwaluw in de provincie Groningen vergelijkbaar is met de landelijke trend. Hier wordt gesproken over een afname tussen 1992 en 2014 van 4000 broedparen naar 2000-3000. De kern van het broedgebied ligt in de stad Groningen ([Avifauna Groningen](#)).

Beoordeling Staat van Instandhouding				
Populatie	Verspreiding	Leefgebied	Toekomst	Eendoordeel
onbekend	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding				
Populatie	Verspreiding	Leefgebied	Toekomst	Eendoordeel
onbekend	onbekend	gunstig	gunstig	onbekend

Figuur 8 Relatieve verandering van aantallen gierzwaluwen in Nederland (Schoppers, 2018) en de gunstige staat van instandhouding voor broedvogels (boven) en voor niet-broedvogels (onder) ([SOVON](#)).

7.3. Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is de meest algemene soort in Nederland. De soort komt dan ook verspreid over het hele land voor. Volgens het ministerie van LNV zijn voor het behoud van de soort op dit moment dan ook geen soortspecifieke beschermingsmaatregelen vereist ([Min. LNV](#)). Aan de andere kant geeft de zoogdiervereniging aan dat ondanks de wijde verspreiding van deze soort, het onduidelijk is of deze ook echt algemeen is en wat de trend van de soort in Nederland is ([Zoogdiervereniging, 2017](#)). Deze vleermuissoort is vooral aanwezig rondom bebouwing, waar ook groen in de omgeving aanwezig is. Dit kunnen steden en dorpen zijn, maar ook gebouwen buitenaf. De soort heeft mogelijk veel te lijden van woning na-isolatieprojecten zoals bijvoorbeeld 'Nul op de Meter' projecten en is daardoor ook kwetsbaar.

Voor de provincie Groningen geldt dat de trend positief is voor deze soort, maar er is wel meer kennis over de gewone dwergvleermuis nodig, aldus de Natuurvisie (Provincie Groningen, 2017). Gezien het grote netwerk aan potentieel geschikte verblijfplaatsen in de onderzochte dorpen is de staat van instandhouding ter plaatse naar verwachting ook gunstig.

7.4. Ruige dwergvleermuis

Ook de ruige dwergvleermuis is in ons land een algemeen voorkomende soort, waarvan de verspreiding en aantallen stabiel lijken. Volgens het ministerie van LNV zijn voor het behoud van de soort op dit moment dan ook geen soortspecifieke beschermingsmaatregelen vereist ([Min. LNV](#)). Aan de andere kant geeft de zoogdiervereniging aan dat ondanks de wijde verspreiding van deze soort, het onduidelijk is of deze ook echt algemeen is en wat de trend van de soort in Nederland is ([Zoogdiervereniging, 2017](#)). Ook deze vleermuissoort is vooral aanwezig rondom bebouwing, waar ook groen in de omgeving aanwezig is. Dit kunnen steden en dorpen zijn, maar ook gebouwen buitenaf. De soort heeft mogelijk veel te lijden van woning na-isolatieprojecten zoals bijvoorbeeld 'Nul op de Meter' projecten en is daardoor ook kwetsbaar.

Voor de provincie Groningen geldt dat de trend positief is voor deze soort, maar er is wel meer kennis over de ruige dwergvleermuis nodig, aldus de Natuurvisie (Provincie Groningen, 2017). Gezien het grote netwerk aan potentieel geschikte verblijfplaatsen in de onderzochte dorpen is de staat van instandhouding ter plaatse naar verwachting ook gunstig.

7.5. Laatvlieger

De laatvlieger is een minder algemene soort dan bijvoorbeeld een gewone dwergvleermuis, maar de soort wordt wel overal in Nederland aangetroffen. Laatvliegers jaenen boven open tot halfopen landschap, vooral daar waar sprake is van beschutting zoals bomenlanen, heggen en bosranden. Kraamkolonies van deze soort zijn voornamelijk enkel in gebouwen aangetroffen. Verder verblijven deze dieren in spouwgevels, achter betimmering, onder daklijsten of onder dakpannen, maar vleermuiskasten zijn bij laatvliegers niet in trek. Laatvliegers staat op de Rode Lijst (2020) te boek als kwetsbare soort en de staat van instandhouding van de laatvlieger is ingeschat als 'Matig ongunstig' (2018). Volgens het compendium voor de leefomgeving liet de laatvlieger in de periode 2015 – 2021 een afname in aantal zien op basis van waarnemingen van het meetnet Vleermuis Transsecttellingen, maar de meest recente data laten nu een trend zien die gekenmerkt is als stabiel.

Als we kijken naar het [onderzoek](#) van Wageningen University & Research (Lagerveld & Van den Bogaart 2019), een onderzoek naar het voorkomen en de verspreiding van vleermuizen in Nederland, dan blijkt dat de kwaliteit van de informatie over populatie omvang, populatie trend (zomer en winter), verspreiding (winter) en verspreidingstrend (winter) onvoldoende is om hier onderbouwd wat over te kunnen zeggen.

Ook in de Natuurvisie Groningen (aanvulling op Beleidsnota Natuur 2013-2021) komt de laatvlieger aan bod. Hierover wordt gezegd dat er van deze soort nog meer kennis nodig is om gegronde uitspraken te doen.

8. Beoordeling te verwachten effecten

In dit hoofdstuk zullen de te verwachten effecten van de voorgenomen werkzaamheden in kaart worden gebracht.

8.1. Huismussen

In de onderzochte woningen zijn 63 vaste rust- of verblijfplaatsen van huismussen vastgesteld. Met de voorgenomen plannen komen deze verblijfplaatsen te vervallen. Door de bouwstijl van de woningen in de directe omgeving zijn zeer weinig alternatieve verblijfplaatsen aanwezig.

De kern van de populatie in dit deel van Zevenhuizen bevindt zich rondom de Houtwal en het zuidelijke deel van de M.A.D. Bakkerstraat. Dit betreft 92 van de in totaal 105 waargenomen nesten. Door de voorgenomen werkzaamheden komen 63 van deze nesten te vervallen. Daarmee hebben de plannen zeer waarschijnlijk een nadelige invloed op de staat van instandhouding van huismussen in dit deel van Zevenhuizen.

Het functionele leefgebied van de huismussen (functies anders dan de nestlocaties) blijft voor het grootste deel onaangetast. Enkel bij de woningen die gaan worden gesloopt, zullen ook de tuinen kaal worden gemaakt. Hierdoor verdwijnt lokaal, tijdelijk een deel van het functionele leefgebied van de huismussen bij deze adressen. De tuinen behorende bij de nieuwbouw zullen door de bewoners zelf opnieuw moeten worden ingericht. Het is daarmee de vraag of dit weer geschikt wordt als functioneel leefgebied voor de huismussen.

Wanneer de woningen na de verduurzamingswerkzaamheden weer geschikt worden gemaakt als nestlocatie voor huismussen (zie Hoofdstuk 9), dan zullen deze vogels op termijn weer onder de dakpannen kunnen broeden en is het alleen zaak dat ze tijdelijk uitwijken naar een andere locatie. Door het aanbrengen van tijdelijke verblijfplaatsen (zie Hoofdstuk 9) en de mogelijkheden die elders in de wijk liggen is te allen tijde voldoende broedgelegenheid in het gebied voorhanden.

8.2. Gierzwaluwen

In de onderzochte woningen zijn 4 vaste rust- of verblijfplaats van gierzwaluwen vastgesteld. Met de voorgenomen plannen komen 4 van 7 verblijfplaatsen in deze regio te vervallen. De plannen zijn daarmee van invloed op de functionaliteit van het lokale leefgebied van de gierzwaluwen.

Wanneer tijdig voor aanvang van de werkzaamheden alternatieve nestgelegenheden zijn aangebracht en in de nieuwe woningen geschikte nestkasten worden aangebracht, worden geen negatieve effecten van de werkzaamheden op de gierzwaluwen verwacht. In het gebied blijven in de tussentijd ook voldoende potentiële nestlocaties beschikbaar (zie Hoofdstuk 9).

8.3. Vleermuizen

Met de voorgenomen plannen in Zevenhuizen komen 6 verblijfplaatsen van vleermuizen te vervallen. Het gaat hierbij om 4 zomerverblijven van de gewone dwergvleermuis en 2 zomerverblijven van de laatvlieger. Beide soorten vleermuizen zijn algemene soorten in Nederland. Voor alle verblijven gaat het slechts om een of enkele dieren.

Wanneer voorafgaand aan de werkzaamheden tijdig voldoende alternatieve verblijfplaatsen worden aangebracht en nieuwe permanente voorzieningen voor vleermuizen worden aangebracht (zie Hoofdstuk 9), zodra de nieuwbouw is afgerond, dan zullen de werkzaamheden niet van nadelige invloed zijn op de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Er zijn in de directe omgeving ook voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Het is hierbij wel van belang om aan een ruime mitigatie te doen voor de laatvlieger omdat deze soort wat kritische lijkt te zijn als het gaat om het aanbrengen van alternatieve verblijfplaatsen.

9. Conclusie

In Zevenhuizen geldt dat verblijfplaatsen van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen verloren zullen gaan of verstoord zouden kunnen raken door de geplande werkzaamheden. Bij de te renoveren woningen zal immers de dakbedekking worden verwijderd en vervolgens na isolatie weer nieuwe dakbedekking worden aangebracht. Het overige deel van de woningen zal volledig worden gesloopt.

Met de voorgenomen werkzaamheden worden verschillende verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden. Dit betekent dat voor de uitvoering van de werkzaamheden een ontheffing van de Wet natuurbescherming moet worden aangevraagd. Voor de vleermuizen betreft dit Artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Voor de genoemde vogelsoorten is dit Artikel 3.1.

Als onderlegger bij de aanvraag van een ontheffing van de Wet natuurbescherming dient een activiteitenplan opgesteld te worden. Hierin dienen, los van de voorgenomen plannen, onder andere een effectenanalyse met maatregelen, een belangenafweging en een alternatieven afweging te worden besproken.

Pas als de ontheffing binnen is kunnen de voorgenomen plannen van start gaan. Houdt u rekening met een beslistermijn van 20 weken.

Bovendien is inmiddels duidelijk dat het met de laatvlieger in Nederland niet heel goed gaat en is ook de provincie kritischer op aanvragen omtrent soortenbescherming als het gaat om deze soort. Er zal dus een behoorlijke inspanning moeten worden geleverd voor deze soort om de staat van instandhouding te kunnen garanderen.

10. Vervolg stappen en aanbevelingen

In de volgende paragrafen worden per soort(groep) diverse aanbevelingen gedaan, welke meegenomen kunnen worden in het activiteitenplan. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de kennisdocumenten van BIJ12 en de Soortenstandaarden van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (daar waar van de desbetreffende soort nog geen kennisdocument beschikbaar is).

10.1. Huismussen

Aanbevelingen ten behoeve van mitigerende maatregelen voor de huismus:

- Werken buiten de kwetsbare periodes; broedseizoen eind maart - augustus en extreem koude periodes in de winter;
- Aanbieden alternatieve nestplaatsen met een verhouding van 1:2 (Tabel 4);
- Aanbieden van meerdere nestplaatsen bij elkaar en zo dicht mogelijk bij de locatie van de oorspronkelijke nesten (100 - 200 meter);
- Alternatieve nestplaatsen moeten tijdig, onder de juiste condities en op een beperkte afstand van de oorspronkelijke nestplaats worden opgehangen, terwijl de huidige nestplaatsen nog beschikbaar zijn (dit i.v.m. gewinning, zie Kennisdocument Huismus voor details omtrent de beste locaties voor nestkasten);
- Ongeschikt maken van oorspronkelijke nesten moet buiten het broedseizoen, maar ruim voor de winter plaatsvinden;
- Gefaseerde uitvoering van de werkzaamheden in ruimte en tijd heeft de voorkeur.

Voor verdere details rondom de juiste condities voor het ophangen van huismussenkasten wordt verwezen naar het Kennisdocument Huismus van BIJ12.

Tabel 4 Overzicht van het aantal aangetroffen nesten van huismus, met daarbij een voorstel voor het aantal nestplaatsen dat ter mitigatie moet worden aangeboden. Hierbij is een verhouding van 1 : 2 aangehouden. Deze is vastgesteld in de Soortenstandaard Huismus (voorganger van het Kennisdocument Huismus van BIJ12). In het kennisdocument geeft men een minimum van 1:1, maar dat lijkt gezien het aantal te vervallen nesten wat aan de lage kant in de onderstaande situaties.

Nesten huismussen	Vervangende nestlocaties
63	126

10.2. Gierzwaluwen

Hieronder volgen enkele aanbevelingen ten behoeve van mitigerende maatregelen voor de gierzwaluw.

- Werken buiten de kwetsbare periode; broedseizoen half april - half augustus;
- Aanbieden alternatieve nestplaatsen met een verhouding van 1:5 (Tabel 5);
- Aanbieden van meerdere nestplaatsen bij elkaar en zo dicht mogelijk bij de locatie van de oorspronkelijke nesten (100 - 200 meter);
- Alternatieve nestplaats moet geschikt zijn voor permanente bewoning en is dus niet van tijdelijke aard;
- Alternatieve nestplaatsen moeten worden opgehangen voordat de dieren terugkomen uit hun overwinteringsgebieden;
- Ongeschikt maken van oorspronkelijke nesten moet ruim voor de start van het broedseizoen plaatsvinden. Echter, pas na het plaatsen van vervangende nestgelegenheid, maar voor de start van de werkzaamheden.

Voor verdere details rondom de juiste condities voor het ophangen van gierzwaluwkasten wordt verwezen naar het Kennisdocument Gierzwaluw van BIJ12.

Tabel 5 Overzicht van het aantal aangetroffen nesten van gierzwaluw, met daarbij het aantal nestplaatsen dat ter compensatie moet worden aangeboden. Hierbij wordt een verhouding van 1:5 aangehouden vanuit de Soortenstandaard Gierzwaluw van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland aangehouden omdat het huidige Kennisdocument Gierzwaluw daar niet meer over in detail treedt.

Nest gierzwaluwen	Vervangende nestlocaties
4	20

10.3. Vleermuizen

Hieronder volgen enkele aanbevelingen ten behoeve van mitigerende maatregelen voor de vleermuizen. Door de werkzaamheden gaan voor deze soortgroep zowel zomer- als paarverblijven verloren. Hiervoor zullen alternatieve verblijfplaatsen moeten worden aangeboden.

- Werken buiten de kwetsbare periode; zomer- en paarverblijftijd april – okt;
- Aanbieden alternatieve verblijfplaatsen met een verhouding van 1:4 (Tabel 6);
- Daar waar het aantal alternatieve verblijfplaatsen in bovengenoemde verhouding niet te realiseren is wordt geadviseerd vooral zo veel mogelijk variatie in alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden;
- Alternatieve verblijfplaats wordt zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke verblijfplaats aangeboden (altijd binnen een straal van 100 – 200 m).
- Alternatieve verblijfplaatsen moeten tijdig worden opgehangen en terwijl de huidige nestplaatsen nog beschikbaar zijn (i.v.m. gewenning).
- Alternatieve verblijfplaatsen moet geschikt zijn voor permanente bewoning en is dus niet van tijdelijke aard;
- Alternatieve verblijfplaatsen moeten minimaal 6 maanden voorafgaand aan de start van het paar-seizoen worden opgehangen (uiterlijk half februari);
- Ongeschikt maken van oorspronkelijke verblijfplaatsen moet plaatsvinden buiten de kwetsbare periode en in het seizoen dat de dieren nog actief zijn.

Tabel 6 Samenvatting van het aantal aangetroffen zomer- en/of paarverblijven van vleermuizen. Ook wordt hieruit duidelijk hoeveel verblijfplaatsen tijdig voorafgaand aan de verduurzaming moet worden aangeboden. Hierbij wordt een verhouding van 1:4 aangehouden vanuit de Soortenstandaards van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De daaruit voortgevloeide Kennisdocumenten van de desbetreffende soorten voorzien alleen in een minimum van precies het aantal te vervallen verblijven. Gezien de omvang van het aantal te vervallen verblijfplaatsen lijkt dit minimum niet voldoende voor een goede mitigatie en houden we derhalve de aantallen uit de Soortenstandaard aan.

Soort	Type verblijf (+ aantal)	Aantal dieren	Aantal vervangende verblijven
Gewone dwergvleermuis	Zomerverblijf (4)	1 – 2	16
Laatvlieger	Zomerverblijf (2)	1 – 2	8

Afwijkingen van de in dit hoofdstuk aangegeven instructies voor het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen als tijdelijke mitigerende maatregel zijn mogelijk, maar dienen goed ecologisch te worden onderbouwd in een activiteitenplan dat dient als basis voor de ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming.

11. Geraadpleegde bronnen

Naslagwerken en rapporten

- 5.1.2e & 5.1.2e 2017. Veldgids vleermuizen van Europa. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- 5.1.2e & 5.1.2e 2009. Alle vogels van Europa. Standvogels, broedvogels, doortrekkers, wintergasten en dwaalgasten. Tirion Uitgevers.
- 5.1.2e & 5.1.2e 2011. Handboek Vogels van Nederland. KNNV Uitgeverij.
- Provincie Groningen. 2015. Herzien Ontwerp Omgevingsvisie Provincie Groningen 2016 – 2020.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. KOSMOS Uitgevers.
- 5.1.2e & 5.1.2e 2021. Voorkomen en verspreiding van vleermuizen in Nederland. Rapportage naar aanleiding van de workshop Vleermuizen in Nederland. Wageningen University & Research rapport C124/19A.
- 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e & 5.1.2e 2023. Quicksan in het kader van de Wet natuurbescherming – 422 te renoveren woningen in 9 dorpen ten Westen van Groningen. Bureau Biota rapport 2023-009. In opdracht van Woningcorporatie Wold & Waard.
- 5.1.2e 2023. Quicksan in het kader van de Wet natuurbescherming – Sloop-nieuwbouw Bosplantsoen en M.A.D. Bakkerstraat, Zevenhuizen, van woonstichting Wold en Waard. Bureau Biota rapport 2023-011. IN opdracht van Wold en Waard.

Soortspecifieke Kennisdocumenten (BIJ12)

- Gierzwaluw <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-019-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0.pdf>
- Huismus <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-011-Kennisdocument-Huismus-1.0.pdf>
- Gewone dwergvleermuis <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-004-Kennisdocument-Gewone-dwergvleermuis-1.0.pdf>
- Ruige dwergvleermuis <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-018-Kennisdocument-Ruige-dwergvleermuis-1.0.pdf>

Overige protocollen

- Vleermuisprotocol <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/downloads/category/20?download=626>

Rode Lijsten van de diverse besproken soortgroepen:

- Vogels https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKewiMurCypLzkAhUOZVAKHZ2DCYQQFjABegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.sovon.nl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdoc%2Frap_2017-34_basisrapport-rode-lijst-2016.pdf&usg=AOvVaw3DnzQbD-MpISN32RjDoE-T
- Zoogdieren <https://www.zoogdierveniging.nl/sites/default/files/imce/nieuwesite/Projecten/downloads/RL%20Zoogdieren%20High%20Res%20versie%20%28D%20Bal%2013%20dec%2007%29.pdf>

Websites

- <http://www.bij12.nl>
<http://www.sovon.nl>
<http://www.vogelbescherming.nl>

Bijlage 1 Toelichting bepalingen Wet natuurbescherming

Vanaf 1 januari 2017 geldt in Nederland de Wet natuurbescherming (Wnb). In deze wet zijn drie wetten samen-gevoegd, te weten:

- de Natuurbeschermingswet 1998;
- de Boswet en;
- de Flora- en faunawet.

Dit om tot een betere en duidelijkere bescherming van planten, dieren en gebieden te komen. De overheid zegt hierover:

‘De Wet natuurbescherming is gericht op het behoud en het zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit, het duurzame gebruik van de bestanddelen daarvan en de bescherming van waardevolle landschappen, in nationaal en internationaal verband en het zo mogelijk versterken van de recreatieve, de educatieve en de belevingswaarde van natuur en landschap, in samenhang met het beleid, om te komen tot een verduurzaming van de economie. Dit beleid wordt door de minister op hoofdlijnen vastgelegd in de nationale natuurvisie.’

Voor de bescherming van de natuur, kent deze wet drie beschermingsregimes:

- Soorten van de **Vogelrichtlijn 1979** (alle van nature in Nederland in het wild levende vogels);
- Soorten van de **Habitatrichtlijn 1992**, het Verdrag van Bern 1979 en het Verdrag van Bonn 1982;
- **Andere soorten** die vanuit nationaal oogpunt onder de Wet natuurbescherming worden beschermd (zie tabel ‘Andere soorten’ aan het einde van deze bijlage van het rapport.

Daarnaast kan het zijn dat er sprake is van ‘vrijgestelde soorten’. Hier kan sprake van zijn wanneer de minister van Economische Zaken bevoegd gezag is. Dan kunnen er soorten landelijk vrijgesteld zijn bij specifieke activiteiten.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te storen	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Elk van de drie genoemde beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen (zie kader hieronder) en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden. Deze verbodsbepalingen sluiten één op één aan bij de bepalingen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en mogen niet overtreden worden, tenzij men een ontheffing kan krijgen ("nee, tenzij"-principe).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen via een ontheffing of een vrijstelling moet aan de volgende drie criteria worden voldaan:

1. Er mag alleen worden afgeweken van de verbodsbepaling, wanneer geen andere bevredigende oplossing mogelijk is;
2. Voor de afwijking moet een in de wet genoemd belang staan (zoals bijvoorbeeld volksgezondheid of openbare veiligheid), afhankelijk van de verschillende beschermingsregimes;
3. De ingreep mag geen afbreuk doen aan de staat van instandhouding van de soort(en).

Daarnaast is voor een aantal handelingen een vrijstelling mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een gedragscode.

Bij het bepalen of een ontheffing kan worden verleend, wordt niet alleen naar de gevolgen van de ingreep voor het individuele organismen gekeken, maar ook naar de gevolgen voor de instandhouding van de soort. Dit betekent dat ook wordt gekeken naar het effect van de ingreep op het populatieniveau van de soort(en). Daarnaast zal altijd rekening gehouden moeten worden met de zorgplicht, ongeacht of het gaat om een beschermde soort of niet (zie kader hieronder).

Zorgplicht

Deze plicht geldt te allen tijde en houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Deze plicht geldt voor iedereen en voor alle planten en dieren, beschermd of niet. De huidige zorgplichtbepalingen zijn gecontinueerd en geïntegreerd vanuit de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en Faunawet in de Wet natuurbescherming en de wet zegt hierover:

"Eenieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving" (Artikel 2, lid 1).

en

"De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn/haar handelen of het nalaten daarvan nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem/haar kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken." (Artikel 2, lid 2).

De gevolgen van de Wet natuurbescherming hangen af van de voorgenomen ingrepen en van de soorten die in het gebied aanwezig (kunnen) zijn. Het plangebied is het gebied waar de daadwerkelijke werkzaamheden (handelingen) plaatsvinden. Afhankelijk van de kenmerken van de activiteit kunnen storende effecten ook optreden buiten het plangebied (bijvoorbeeld geluid). De invloedssfeer van de werkzaamheden bepaalt daardoor de grootte van het onderzoeksgebied, wat dus meestal groter is dan het plangebied.

Dit betekent dat het onderzoeksgebied goed moet worden onderzocht op potenties voor het voorkomen van planten- en diersoorten en op de aanwezigheid van voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of nesten. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de aanwezigheid van beschermde soorten, maar ook naar welke functie(s) het gebied voor deze soort(en) vervult. Soms zijn maatregelen mogelijk waarmee voorkomen kan worden dat door het verrichten van een handeling de verbodsbepalingen worden overtreden. Maatregelen kunnen effecten voorkomen, effecten verminderen of verzachten of effecten herstellen.

Een ontheffing (of vrijstelling) zal uitsluitend worden verleend als voldaan is aan elk van de volgende drie cumulatieve voorwaarden:

- a. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;

- b. Er is sprake van een in de wet genoemd belang;
- c. De handelingen leveren geen verslechtering/afbreuk op aan de staat van instandhouding van de soort.

Tabel B1.1 Overzicht Andere soorten, Artikel 3.10 Wnb, eerste lid, onderdeel a (dieren) en c (planten).

Amfibieën	Kreeftachtigen	Zoogdieren (vervolg)	Planten (vervolg)	Planten (vervolg)
Alpenwatersalamander	Europese rivierkreeft	Eekhoorn	Bosdravik	Moerasgamander
Bruine kikker		Egel	Brave hendrik	Muurbloem
Gewone pad	Libellen	Eikelmuis	Brede wolfsmelk	Naakte lathyrus
Kleine watersalamander	Beekrombout	Gewone bosspitsmuis	Breed wollegras	Naaldenkervel
Meerkikker	Bosbeekjuffer	Gewone zeehond	Bruinrode wespenorchis	Pijlscheefkelk
Middelste groene kikker	Donkere waterjuffer	Grote bosmuis	Dennenorchis	Roggelelie
Vinpootsalamander	Gevlekte glanslibel	Grijze zeehond	Dreps	Rood peperboompje
Vuursalamander	Gewone bronlibel	Haas	Echte gamander	Rozenkransje
	Hoogveenglanslibel	Hermelijn	Franjgentiaan	Ruw parelzaad
Dagvlinders	Kempense heidelibel	Huisspitsmuis	Geelgroene wespenorchis	Scherpkruid
Aardbeivlinder	Speerwaterjuffer	Konijn	Geplooid vrouwenmantel	Schubvaren
Bosparelmoervlinder		Molmuis	Getande veldsla	Schubzegge
Bruin dikkopje	Reptielen	Ondergrondse woelmuis	Gevlekt zonneroosje	Smalle raai
Bruine eikenpage	Adder	Ree	Glad biggenkruid	Spits havikskruid
Donker pimperlblauwtje	Hazelworm	Rosse woelmuis	Gladde zegge	Steenbraam
Duinparelmoervlinder	Levendbarende hagedis	Steenmarter	Groene nachtorchis	Stijve wolfsmelk
Gentiaanblauwtje	Ringslang	Tweekleurige bosspitsmuis	Groensteel	Stofzaad
Grote parelmoervlinder		Veldmuis	Groot spiegelklokje	Tengere distel
Grote vos	Vissen	Veldspitsmuis	Grote bosaardbei	Tengere veldmuur
Grote vuurvinder	Beekdonderpad	Vos	Grote leeuwenklauw	Trosgamander
Grote weerschijnvlinder	Beekprik	Waterspitsmuis	Honingorchis	Veenbloembies
Iepenpage	Elrits	Wezel	Kalkboterbloem	Vliegenorchis
Kleine heivlinder	Gestippelde alver	Wild zwijn	Kalketrip	Vroege ereprijs
Kleine ijsvogelvlinder	Grote modderkruiper	Woelrat	Karhuizeranjer	Wilde averuit
Kommavlinder	Kwabaal		Karwijselie	Wilde ridderspoor
Pimperlblauwtje		Planten	Kleine ereprijs	Wilde weit
Sleedoornpage	Zoogdieren	Akkerboterbloem	Kleine schorseneer	Wolfskers
Spiegeldikkopje	Aardmuis	Akkerdoornzaad	Kleine wolfsmelk	Zandwolfsmelk
Veenbesblauwtje	Boommarter	Akkerogentroost	Kluwenklokje	Zinkviooltje
Veenbosparelmoervlinder	Bosmuis	Beklierde ogentroost	Knollathyrus	Zweedse kornoelje
Veenhooibeestje	Bunzing	Berggamander	Knolspirea	
Veldparelmoervlinder	Damhert	Bergnachtorchis	Korensla	
Zilveren maan	Das	Blaasvaren	Kranskarwij	
	Dwergmuis	Blauw guichelheil	Kruiptijm	
Kevers	Dwergspitsmuis	Bokkenorchis	Lange zonnedaauw	
Vliegend hert	Edelhert	Bosboterbloem	Liggende ereprijs	

Bronnen:

- Wettekst Wet natuurbescherming (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2017-03-01/0>)
- Regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming), Nota n.a.v. het verslag, kst-33348-9 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33348-9.html>)
- Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, Ministerie van Economische Zaken. Versie 1.3 december 2016.

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	2, 5, 10, 15, 24
Burgerlijk wetboek 6	Art. 6:230b BW	Dit gegeven hoeft volgens art. 6:230b BW alleen verstrekt te worden aan de afnemer van de verleende diensten.	2